

Robert Kowalczyk
Centrum Kultury Górnej Orawy, Jabłonka

INICJATYWY POGRANICZA W NOWEJ PRZESTRZENI

Uroczyste otwarcie nowego domu kultury w Jabłonce nastąpiło 31 maja 2011 roku. Oficjalna nazwa projektu realizowanego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska–Republika Słowacka 2007–2013 brzmi „Centrum Kultury Górnej Orawy”, a drugą częścią tej inwestycji była przebudowa Domu Kultury w Trstenie. Projekt ten mógł być zrealizowany dzięki działalności Euroregionu Tatry, transgranicznemu stowarzyszeniu samorządów lokalnych polsko-słowackiego pogranicza, które wspierało tę inicjatywę. Powstanie nowego domu kultury jest również efektem wieloletniej i bardzo bliskiej współpracy gminy Jabłonka z miastem Trstena na Słowacji. Podczas uroczystego otwarcia Centrum Kultury Górnej Orawy w Jabłonce wójt gminy Jabłonka Antoni Karlak, główny pomysłodawca i inicjator budowy domu kultury, mówił o wielkim zobowiązaniu współczesnych Orawian, „aby stać na straży orawskiego dziedzictwa, a nowy dom kultury niech stanie się takim swoistym centrum skupiającym wszystkich ludzi kultury niezależnie od światopoglądu czy narodowości”. W budynku Centrum Kultury Górnej Orawy od 2011 roku mieści się Orawskie Centrum Kultury. Pograniczne położenie Orawy sprawia, iż na te ziemie w różnych okresach dziejowych z różnym natężeniem oddziaływały poszczególne centra – Budapeszt, Bratysława, Wiedeń czy też Kraków i Warszawa. Orawa zawsze uchodziła za region, który łączy, a nie dzieli narody. Ludzie od dawien dawna są tu tolerancyjni i otwarci na współpracę oraz współdziałanie, akceptujący inność. Pragniemy wykorzystać to dziedzictwo. Centrum Kultury Górnej Orawy to instytucja współpracująca z podobnymi samorządowymi jednostkami na Węgrzech, Słowacji, w Czechach, Niemczech. Staje się takim naturalnym centrum europejskiej myśli, wpisując się w idee „jedności w różnorodności”. Książd prof. Józef Tischner stwierdził, że człowiek pogranicza jest pomostem, po którym będą wędrować kultury nowej Europy. Dążymy do tego, aby Centrum Kultury Górnej Orawy stało się takim pomostem na skrzyżowaniu wielu kultur, na ziemi pogranicza.

Łączy nas przede wszystkim orawska kultura. Centrum Kultury Górnej Orawy jest otwarte na współpracę ze wszystkimi instytucjami kulturalnymi

i ludźmi kultury na Górnjej Orawie, tak po stronie polskiej, jak i słowackiej. Nasza działalność skierowana jest do różnych grup: dzieci, młodzieży, studentów, artystów ludowych, regionalistów, nauczycieli, mieszkańców Orawy oraz turystów. Chcemy działać na różnych polach, korzystać z dorobku wielu ludzi, łączyć środowiska kulturalne Orawy. Zamierzamy wspierać wykorzystanie elementów dziedzictwa kulturowego w tworzeniu współczesnych form przekazu artystycznego.

Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego Orawy, promocja twórców współczesnej kultury ludowej, aktywność artystyczna dzieci i młodzieży, rozwijanie wśród dzieci i młodzieży różnorodnych zainteresowań, kultywowanie tradycji, zwyczajów, pieśni, tańca i muzyki orawskich górali to misja naszej instytucji.

W obiekcie znalazła się wielofunkcyjna sala widowiskowo-konferencyjna na 350 osób ze sceną i zapleczem, przeznaczona do organizacji koncertów, przedstawień teatralnych, występów kabaretowych, seansów filmowych, konferencji, szkoleń i prezentacji. Budynek ten posiada również sale warsztatowe dla dzieci i młodzieży, przystosowane do różnorodnych zajęć. Obecnie funkcjonuje pracownia plastyczna, muzyczna oraz regionalna. Ten nowoczesny dom kultury w Jabłoncu otworzył nowe perspektywy do rozwoju życia kulturalnego Orawy, można powiedzieć: uwolnił twórczą energię. Ponad 300 dzieci i młodzieży uczestniczy w różnego typu warsztatach artystycznych: tanecznych, regionalnych, muzycznych, plastycznych, teatralnych. Działa tu Klub Orawskiego Artysty, gdzie spotykają się wszystkie pokolenia twórców z terenu Orawy. Młodzież może rozwijać swoje zainteresowania filmowe uczestnicząc w Młodzieżowym Klubie Filmowym. Organizowane są różnego typu wystawy, prezentujące dorobek artystyczny regionu, ale też prace plastyczne dzieci i młodzieży, osób niepełnosprawnych czy seniorów. Wspólnie z Małopolskim Centrum Kultury Sokół w Nowym Sączu organizujemy Małopolskie Spotkania Teatrów Amatorskich – Posiady Teatralne na Orawie oraz Małopolski Przegląd Dorobku Artystycznego i Kulinarne Kół Gospodyń Wiejskich. Promując twórczość współczesnej kultury ludowej, amatorskiego ruchu artystycznego realizujemy wiele cyklicznych imprez: Orawskie Kolędowanie, Ferie w OCK, Orawski Moj, Przegląd Orkiestr Dętych na Orawie, Orawa Dzieciom Afryki, Orawski Dzień Dziecka, Świętojańskie Zwyki, Orawskie Lato, Kiermasz Orawskiej Sztuki, Małolipnickie Grzybobranie, Festiwal Piosenki Religijnej na Orawie „Stabat Mater”, Narodowe Święto Niepodległości, Mikołajki, Orawski Opłatek. Organizowane imprezy kulturalne stały się doskonałą formą popularyzacji profesjonalnej sztuki współczesnej. Ścisłe współpracujemy ze szkołami i przedszkolami z terenu Orawy, wspólnie organizując cykliczne konkursy: Szlakiem Solnym przez Orawę – Konkurs Wiedzy o Orawie dla uczniów gimnazjum, Wielcy Orawianie – konkurs dla uczniów szkół podstawowych, „Żywa lekcja historii” – spotkania z ludźmi Orawy, Międzyprzedszkolny Przegląd Recytatorów

i Gawędziarzy im. Emila Kowalczyka w Jabłonce. Z Delegaturą Kuratorium Oświaty w Nowym Targu współorganizowaliśmy konferencję dla młodzieży gimnazjalnej i licealnej „Przygoda z antropologią” oraz I Małopolski Przegląd Szkolnych Zespołów Regionalnych – powiat nowotarski i tatrzański.

Budynek Centrum Kultury Górnej Orawy

W Centrum Kultury Górnej Orawy odbywają się różnego typu spotkania w ramach partnerstwa gminy Jablonka z gminami zagranicznymi: Trstena (Słowacja), Horice (Czechy), Reichelsheim (Niemcy), Nagymanyok (Węgry), Brebu (Rumunia). Podczas regularnych spotkań partnerów z zaprzyjaźnionych gmin na sali widowiskowej Centrum Kultury Górnej Orawy organizowane są konferencje i panele dyskusyjne dotyczące współpracy w takich dziedzinach jak kultura, samorządność, sport, opieka społeczna, edukacja, zdrowie. Prezentują się również zespoły i artyści z poszczególnych zagranicznych gmin. Międzynarodowa współpraca kulturalna wzbogaca i poszerza ofertę kulturalną Orawskiego Centrum Kultury.

Budynek Centrum Kultury Górnej Orawy w Jabłonce był głównym miejscem I Światowego Zjazdu Orawian – wielopokoleniowego spotkania Orawian, tych żyjących na Orawie i rozrzuconych po całym świecie. Pierwszego dnia Zjazdu kilkanaście orawskich zespołów i muzyk (w tym także z Chicago) opowiedziało historię orawskiej ziemi poprzez spektakl *Có mnie tak dżierzy przy Tobie Orawo*.

Licznie zgromadzona publiczność obejrzała tradycje związane z pasterstwem, poznała historię kościoła w Orawce, zobaczyła jak żyło się Orawianom w XIX wieku i w trudnych czasach masowej emigracji, a na zakończenie podziwiała orawski taniec i śpiew. Również część wydarzeń drugiego dnia Zjazdu miała miejsce w Centrum Kultury Górnej Orawy. Na sali widowiskowej odbyła się konferencja pt. „Orawa bliżej świata – świat bliżej Orawy”, podczas której referenci zmierzili się z zagadnieniami dotyczącymi migracji, a w szczególności migracji Orawian i ich wpływie na życie gospodarcze, kulturalne i społeczne regionu, dokonali również charakterystyki życia na emigracji na przykładzie Polonii amerykańskiej i niemieckiej. Tematykę konferencji kontynuowano również podczas spotkania „Czas wspomnień”. Scena sali widowiskowej zamieniła się wówczas w orawską izbę, w której przy wspólnym stole dzielono się wspomnieniami z lat spędzonej na Orawie młodości oraz doświadczeniami z czasów emigracji. Wzruszeń dostarczył również wieczorny koncert „Orawscy artyści dla Orawy”. Rzesze widzów wysłuchały występów swoich rodaków, którzy na co dzień koncertują na różnych scenach w Polsce i za granicą. W trakcie tych kilku dni panowała niepowtarzalna atmosfera, a owoce Zjazdu zbierane są do dziś.

Orawskie Centrum Kultury pozyskuje środki na swoją działalność ze źródeł zewnętrznych, realizując projekty dofinansowane ze środków unijnych. Od rozpoczęcia działalności w nowym obiekcie zrealizowano następujące projekty:

– „Wspólny Rozwój Kultury na Orawie 2011”. Termin realizacji: lata 2011–2012. Partnerzy: Gmina Jabłonka, Miasto Trstena. Źródło dofinansowania: Program Współpracy Transgranicznej Polska Słowacja 2007–2013 Mikroprojekty Euroregion Tatry. W ramach tego projektu zorganizowano imprezę plenerową „Na Lipnicy bywom”, warsztaty taneczne, muzyczne, plastyczne, rękodzieła, wystawiono regionalną sztukę *Wolorze*, wystawę prac dzieci uczestniczących w warsztatach „Boże Narodzenie na Orawie”, imprezę „Orawskie Kolędowanie”.

– „Orawska Rastudnia” zajęcia regionalne w zakresie kultury ludowej. Termin realizacji: rok 2012. Źródło dofinansowania: Program Dziedzictwo kulturowe / Kultura ludowa / Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zrealizowane zadania: zajęcia w zakresie kultury ludowej (skrzypce basy, heligonka, śpiew orawski drumla, piszczałki, malowanie na szkle dla dzieci i młodzieży. Widowisko regionalne – „Napij się orawskiego ciepła”.

– „Poznajemy swoje dziedzictwo” – publikacja i widowisko o Orawie. Termin realizacji: rok 2012. Źródło dofinansowania: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich Małe projekty 413 / Urząd Marszałkowski. Zrealizowane zadania: Wydanie książki – *Stolica polskiej Orawy* – popularnonaukowe opracowanie historii Jabłonki oraz widowisko „Cóż mnie tak dierzy przy tobie Orawo”, ilustrujące historię Górnej Orawy.

Pracownia plastyczna

– „Kiermasz Orawskiej Sztuki w Jabłonce”. Termin realizacji: lipiec 2012. Źródło dofinansowania: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich Małe projekty 413 / Urząd Marszałkowski. Zrealizowano „Kiermasz Sztuki Ludowej w Jabłonce”, prezentacja dorobku artystycznego orawskich twórców oraz wydano płytę dokumentującą folklor muzyczny polskiej Orawy.

– „Orawskie Smaki” – konkurs potraw regionalnych w Jabłonce. Termin realizacji: lipiec 2012. Źródło dofinansowania: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich Małe projekty 413 / Urząd Marszałkowski. Zrealizowano następujące zadania: „Konkurs potraw regionalnych” przeprowadzony w dwóch kategoriach: „orawskie polewki” oraz „tradycyjny stół orawski”.

– „Z Orawy w świat” – zajęcia artystyczne inspirowane dziedzictwem kulturowym Orawy. Termin realizacji: lipiec 2012. Źródło dofinansowania: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich Małe projekty 413 / Urząd Marszałkowski. Zrealizowane zadania: Warsztaty taneczne dla dzieci, Warsztaty teatryku kukielkowego, Widowisko „Z Orawy w świat” w wykonaniu dzieci uczestniczących w warsztatach artystycznych w Orawskim Centrum Kultury.

– „Poznajmy się lepiej na Orawie, integracja przez kulturę i sport”. Termin realizacji: lipiec 2013. Źródło dofinansowania: Program Współpracy Transgranicznej Polska – Słowacja 2007–2013 Mikroprojekty Euroregion Tatry.

Partnerzy: Gmina Jabłonka, Miasto Trstena Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym – Koło w Jabłonce. Zrealizowane zadania: Spotkanie z dziedzictwem Orawy, Przegląd obyczajów bożonarodzeniowych.

– „Na orawskiej pogródce” – spotkanie z dziedzictwem kulturowym Orawy. Termin realizacji: rok 2014. Źródło dofinansowania: Źródło dofinansowania: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich Małe projekty 413 / Urząd Marszałkowski. Zrealizowane zadania: warsztaty regionalne dla dzieci i młodzieży (orawski teatrzyk kukiełkowy, malowania na szkle, dziennikarsko-filmowe, gry na instrumentach dawnych).

Z przedstawionego przeglądu widać wyraźnie, że Centrum Kultury Górnej Orawy to nowoczesny, pożyteczny i prężnie działający ośrodek życia artystycznego i promocji kultury orawskiej, ważny i dla mieszkańców Orawy, i dla urodzonych tam, a rozproszonych po całym świecie Orawian, a także dla miłośników orawskiej kultury.

Robert Kowalczyk – dyrektor Centrum Kultury Górnej Orawy w Janbłonce;
<http://orawscytworcy.pl/artist/60016511>